

UITWEG VOOR HET BELGISCHE CONFLICT

Het conflict tussen de beide taalgroepen in ons land lijkt muurvast te zitten. De Amerikaanse politicoloog Donald Horowitz bestudeert al veertig jaar dat soort conflicten in verdeelde samenlevingen. **KRIS DESCHOUWER, MARC HOOGHE** en **PHILIPPE VAN PARIJS** gaan na wat zijn werk ons leert over manieren om het Belgische vraagstuk op te lossen.

Inspirerende gids voor werkbaar compromis

KRIS DESCHOUWER, MARC HOOGHE, PHILIPPE VAN PARIJS

Wie? Politicologen aan respectievelijk de VUB, KULeuven en UCL.

Wat? Politieke partijen in België hebben te weinig redenen om naar een redelijk compromis te zoeken.

Waarom? Ze richten zich enkel tot de eigen taalgroep, en worden daar beloofd voor meer radicaliteit.

Etnische conflicten kunnen lelijk uit de hand lopen en aanleiding geven tot extreem geweld. Vanuit die vaststelling is Donald Horowitz zijn onderzoek begonnen naar de manier waarop diep verdeelde samenlevingen toch op een vreedzame en democratische wijze kunnen bestuurd worden. Zijn boek *Ethnic groups in conflict* uit 1985 geldt nog altijd als een klassieker in de politieke wetenschappen.

Van Biafra tot Bangladesh, van Burundi tot Beiroet, van Belfast tot België bekijkt Horowitz de tegenstellingen tussen groepen die zich beroepen op een eigen en aparte identiteit. Soms gaat het om traditionele stammen, soms om religie, soms om taal en vaak om combinaties daarvan. Centraal in het werk van Horowitz staat het idee dat die groepen niet gedoemd zijn om elkaar te haten of uit te moorden, maar dat de manier waarop de politieke instellingen zijn ontworpen kan helpen om de conflicten beheersbaar te houden.

Dit betekent niet dat je het werk van Horowitz kunt lezen als een receptenboek, waarin ook pasklare oplossingen staan voor het Belgische conflict. Elk geval is anders, afhankelijk van de aard en de ernst van de tegenstellingen, de wijze waarop ze gemobiliseerd worden, en de manier waarop ze in het collectieve ge-

heugen bewaard worden. Wat werkt in Soedan of Zwitserland hoeft niet noodzakelijk ook in Canada of in België te werken.

Toch zijn er twee elementen die telkens terugkeren: de verschillen moeten erkend worden, en elke groep moet bij de besluitvorming betrokken zijn.

De verschillen erkennen is een basisvoorwaarde voor vreedzaam samenleven. Ze negeren of proberen ze te verstikken is op vele plaatsen nefast gebleken. Die erkenning kan op verschillende manieren gebeuren. Zo kan je bijvoorbeeld van parlementsleden vragen dat ze zich expliciet erkennen tot een van de deelgroepen in de samenleving. Of het territorium van de staat kan heringericht worden om deelgroepen zelfbestuur te geven op dat deel van het grondgebied waar zij het talrijkst zijn of waar zij het historisch recht op eisen.

Honderd jaar geleden kon misschien nog het idee geopperd worden dat België een Franstalig land was of zou moeten worden (met hoogstens enkele Vlaamse plattelandsdialecten), vandaag zit de erkenning van de twee grote talen stevig in de instellingen verankerd.

Verder proberen na iedere neen

Een tweede element dat telkens terugkomt is dat elk van de groepen ook betrokken moet worden bij de besluitvorming. Al vormt een groep de meerderheid, dan nog zal hij nooit eenzijdig zijn wil kunnen opleggen aan de minderheid. Dat betekent tegelijk ook dat elke groep een vetorecht krijgt: als iemand neen of 'non' zegt, moet er gewoon verder gezocht worden tot er een compromis wordt bereikt. Een andere oplossing is er niet.

De erkenning van de verschillen en de verplichting om samen te besturen zitten allebei stevig in de Belgische instellingen verankerd. Maar Horowitz waarschuwt ervoor dat dit niet vanzelf leidt tot een stabiele oplossing. Als je elke groep erkent en een grote mate van autonomie geeft, bestaat het risico dat de tegenstellingen verder uitgediept worden.

In Noord-Ierland wordt telkens de vraag gesteld of iemand katholiek of protestant is, bij ons wordt bij vele dossiers meteen de taaldimensie gezocht. De grenzen tussen de deelgroepen in een samenleving worden op die manier heel gemakkelijk de grenzen waarlangs andere politieke tegenstellingen gelezen worden. En als je de politieke leiders van de verschillende groepen verplicht om samen te besturen, wil dat nog niet zeggen dat ze ook bereid zijn dat te doen. Heel belangrijk is volgens Horowitz de rol die gespeeld wordt door etnische politieke partijen. Dat zijn partijen die zich enkel tot één etnische groep, godsdienst of taalgroep richten. Dat doen ze in België allemaal.

In Noord-Ierland stel je de vraag of iemand katholiek of protestant is, bij ons duikt meteen de taaldimensie op

Dergelijke partijen hebben er vaak weinig belang bij zich te richten op een compromis. Zeker als er verschillende partijen in eenzelfde groep met elkaar wedijveren, zijn ze eerder geneigd de tegenstellingen op de spits te drijven. Wie afstand neemt van dat principe krijgt van de anderen meteen het verwijt het eigen 'front' te verzwakken. Zo leidt de verplichting om samen te werken niet tot een oplossing maar tot verlamming. Als je deze inzichten van Horowitz toepast op ons land, is het knelpunt niet dat er twee democratieën, of zelfs twee publieke opinies zouden zijn. Het probleem is dat de politieke partijen in ons land veel te weinig prikkels hebben om te zoeken naar een compromis. Ze rich-

ten zich enkel tot de eigen taalgroep, en worden daar beloofd voor meer radicaliteit. We moeten volgens Horowitz op zoek gaan naar een manier om te maken dat de partijen zelf meer het belang inzien van een werkbaar compromis.

Federale kieskring

Het voorstel van de Paviagroep om in België een federale kieskring in te voeren, waardoor politieke partijen ook stemmen kunnen halen aan de andere kant van de taalgrens, is geïnspireerd door de inzichten die in het werk van Donald Horowitz te vinden zijn. Horowitz zelf vindt dat voorstel een goede eerste stap, maar niet radicaal genoeg*.

De hervorming van de Belgische staat heeft sterk ingezet op het evacueren van conflictstof door bevoegdheden naar de deelstaten over te hevelen. Dat is een zeer goede techniek gebleken die ook in de toekomst met succes toepassing kan krijgen. Maar het institutionele bouwwerk dat opgetrokken is om de Belgische *ethnic groups in conflict* verder vreedzaam en democratisch te laten samenleven, verdient ook wat aandacht voor de effectiviteit van de gemeenschappelijke besluitvorming die nodig is voor het beheer van de instellingen en voor de verdere hervorming ervan.

Dat is niet eenvoudig en het vereist zowel creativiteit als voorzichtigheid: zorgvuldig nadenken over wat elders geslaagd is of gefaald heeft, aandacht voor het samenspel van regels, gewoontes en politieke instellingen, en dan hervormingen uitdokteren en invoeren. Voor deze boeiende intellectuele en politieke opdracht kan Donald Horowitz een inspirerende gids zijn.

Donald Horowitz (Duke University) krijgt volgende woensdag een eredoctoraat aan de VUB.

*Zijn commentaar op het voorstel van de Paviagroep staat op: <http://www.rethinkingbelgium.eu/rebel-initiative-ebooks/ebook-4-electoral-engineering-stalled-federation>

CARTOON VAN DE WEEK: ERIK MEYNEN

Verschenen in Het Laatste Nieuws.
© Erik Meynen